

Asia: VN/13501/2025

Lausuntopyyntö kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 75 miljoonan euron vähennyksen kohdistamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

1 OAJ vastustaa kuntien peruspalveluihin tehtäviä leikkauksia

OAJ vastustaa kuntien peruspalveluihin tehtäviä leikkauksia. Ne vaarantavat laadukkaan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tarjoamisen sekä vievät pohjaa tavoitteelta nostaa osaamis- ja koulutustasoa Suomessa.

Lain tavoitteena on turvata lakisääteisten palveluiden tuottaminen. OAJ pitää ongelmallisena tavoitetta turvata lakisääteiset palvelut vähentämällä niiden rahoitusta. Hallituksen yksi tärkeimmistä koulutuspoliittisista uudistuksista on esi- ja perus-opetuksen oppimisen ja koulunkäynnin tuen uudistus. Uudistuksen myötä kuntien valtionosuus kasvaa noin 100 miljoonaa euroa. Nyt esitetyt leikkaukset syövät tämän lisäyksen ja samalla vaarantuu koko uudistuksen toteutuminen.

OAJ kysyi toukokuun lopussa rehtoreilta, ovatko he saamassa lisäresurssia oppimisen tuen uudistuksen toteuttamiseen. Vastanneista rehtoreista vain puolet oli saamassa lisäresurssia. Tämä vastaa laskelmia, joiden mukaan ensi vuonna noin puolet kunnista on saamassa nykyistä vähemmän valtionosuuksia.

Valtiovarainministeriön kunta- ja alueosasto arvioi kevään kehysriihen tausta-dokumenttien mukaan kuntien valtionosuuksiin tehtävien leikkausten vaikutusta peruspalveluiden järjestämiseen. Muistiossa todetaan, ettei mittaluokaltaan indeksi-jäädytyksen kaltaisia (176 miljoonaa euroa) leikkauksia voida tehdä koskematta peruspalveluiden tuottamiseen. Yleishallinnon kulut arvioitiin noin kolmasosaksi tuosta summasta. Nyt esitetty leikkaus on enemmän kuin kolmannes muistiossa arvioidusta. Voidaan siten perustellen väittää, ettei kunnissa ole mahdollisuuksia vastaanottaa suunnitellun kaltaisia leikkauksia koskematta peruspalveluiden järjestämiseen. OAJ pitää tätä tuomittavana.

Lausunnonleikkaus valtionosuusleikkauksen toteutustapa poikkeaa normaalista. Perusteet muutokselle ovat ymmärrettävät. Halu olla kasvattamatta kuntien välisiä eroja valtionosuuden suhteellisessa määrässä on ymmärrettävä, mutta ei ongelmaton.

Kunnat poikkeavat toisistaan verorahoituksen rakenteen puolesta merkittävästi. Valtionosuuden merkitys kunnan koko verorahoituksen rakenteesta vaihtelee negatiivisesta aina yli 50 %. Erot kasvoivat merkittävästi sote-uudistuksen yhteydessä.

Nyt esitetty leikkausmallissa eniten viedään niiltä kunnilta, joille myös eniten maksetaan valtionosuuksia. Samat kunnat ovat niitä, joiden verorahoituksen rakenteessa valtionosuuksien merkitys on suurin. Vuonna 2024 Espoossa koko verorahoituksesta 32,4 % koostui valtionosuuksista. Espoon osuus suunnitellusta leikkauksesta on 9,5 miljoonaa euroa. Leikkaus vastaa 0,7 % leikkausta koko kunnan verorahoituksesta. Espoolla olisi varaa paikata menetettyä valtionosuutta nostamalla kunnallisveroa, mutta samaa mahdollisuutta ei ole kaikilla. Perhossa valtionosuuden osuus kunnan verorahoituksesta on reilusti yli puolet. Nyt suunniteltu leikkaus veisi Perhon vero-rahoituksesta yli prosentin eikä kunnalla ole 9,3 % tuloveroprosentilla juurikaan jousto-varaa tulojen kasvattamiseen.

Leikkaukset kohdistuvat siten suoraan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen järjestämiseen heikentäen alueellista yhdenvertaisuutta lakisääteisten palveluiden saatavuudessa.

Näillä perusteilla OAJ pitää suunniteltua leikkausta vastuuttomana.

2 Tarve poikkeukselle jakoperusteelle alleviivaa tarvetta tehdä valtionosuusjärjestelmään rakenteellisempi uudistus

Valtionosuusjärjestelmä kaipaava merkittävää saneerausta, jotta se voi säilyttää uskot-tavuutensa ja oikeutuksensa jatkossa. Uudistuksessa on katkaistava siteet ennen sote-uudistusta olleeseen tehtäväkenttään ja rakennettava järjestelmä palvelemaan kunnan keskeisimpien lakisääteisten tehtävien, varhaiskasvatuksen ja perusopetuk-sen toteuttamista.

Järjestelmän tulee edelleenkin olla tuloja tasaava ja sen tulee tarjota kannustimet järjestää palvelut yhteistyössä alueen kuntien kesken.

Alanko Risto-Matti
OAJ